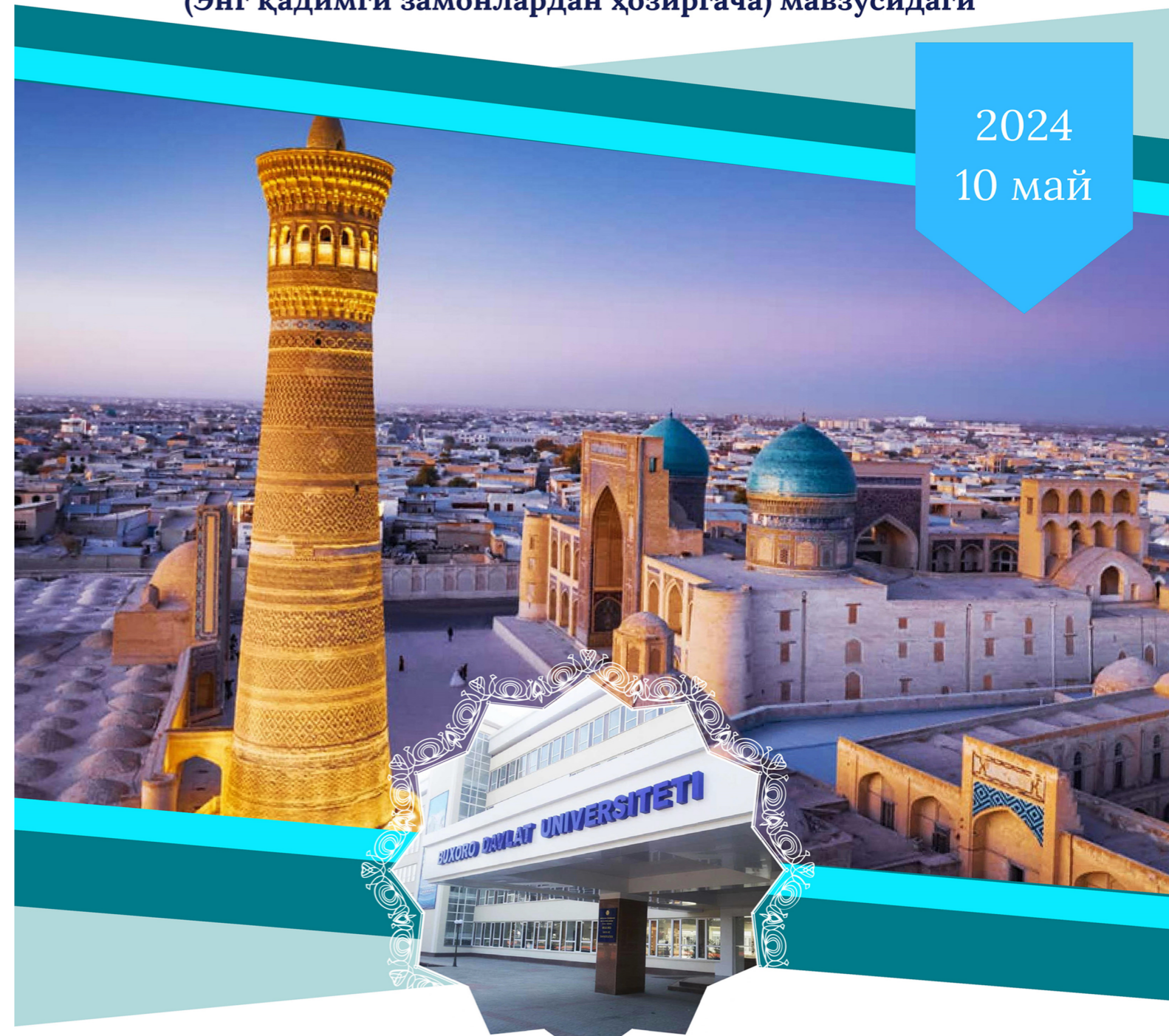

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(Энг қадимги замонлардан ҳозиргача) мавзусидаги

2024
10 май

РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАНИ

МАТЕРИАЛЛАРИ

Бухоро-2024

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ТАЪЛИМ, ФАН ВА ИННОВАЦИЯЛАР ВАЗИРЛИГИ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

АРХЕОЛОГИЯ ВА БУХОРО ТАРИХИ КАФЕДРАСИ

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ
(Энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

мавзусида Республика миқёсидаги илмий-амалий конференция

МАТЕРИАЛАРИ

2024 йил 10 май

Бухоро – 2024

Илмий-амалий анжуман Бухоро тарихи, манбашунослиги, тарихшунослиги, археологияси, этнографияси, нумизматикаси, шаҳарсозлиги, маданият ва санъати соҳаларида амалга оширилаётган энг янги илмий натижаларни илмий жамоатчиликка етказиш, фан ва таълимнинг узвий боғлиқлигини кучайтириш мақсадида Бухоро давлат университетида **2024 йил 10 май** куни **“БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ” (ЭНГ ҚАДИМГИ ЗАМОНЛАРДАН ҲОЗИРГАЧА)** мавзусидаги Республикао миқёсида илмий-амалий конференция белгиланган тадбирларни амалга ошириш мақсадида ўтказилди.

Ушбу илмий тўплам кенг илмий жамоатчилик, Бухоро тарихи билан қизиқувчилар, тарихчилар, магистрантлар ва талаба ёшларга мўлжалланган

Масъул муҳаррир:

БухДУ профессори, тарих фанлари доктори

Ҳ.Ҳ.Тўраев

Таҳрир ҳайъати ва аъзолари:

О.Х.Ҳамидов - Бухоро давлат университети ректори, и.ф.д., профессор
Т.Х.Расулов - илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор, ф.ф.д., профессор
А.А.Болтаев - Тарих в юридик факультети декани, ф.ф.д., доцент
Ф.У.Темиров - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси мудири, т.ф.ф.д (PhD) доцент
С.И.Инояттов – Бухоро давлат университети профессори, т.ф.д.
М.И.Ниязова - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси доценти, т.ф.н
М.Б.Қурбонова - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси доценти, т.ф.н
Ф.Ҳ.Бобожонова - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси доценти, т.ф.н
А.Ҳ.Болтаев - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси доценти, т.ф.ф.д (PhD)
Б.Б.Болтаев - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси катта ўқитувчиси, т.ф.ф.д (PhD)
О.И.Ражабов - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси катта ўқитувчиси,
Ш.Ў.Носиров – Археология ва Бухоро тарихи кафедраси ўқитувчиси,

Тўпловчи ва нашрга тайёрловчилар:

Темиров Ф.У. – Археология ва Бухоро тарихи кафедраси мудири
Умаров Б.Б. – Археология ва Бухоро тарихи кафедраси ўқитувчиси
Носиров Ш.Ў– Археология ва Бухоро тарихи кафедраси ўқитувчиси

Мазкур тўплам Бухоро давлат университети Илмий Кенгашининг 2024 йил 4 майдаги
9 – сонли қарори билан нашрга тавсия қилинган.

*Илмий-амалий анжуман материалларида ёритилган тарихий жараёнлар,
маълумотлар, чиқарилган хулосалар, манба ва адабиётлар учун муаллифларнинг
ўзлари масъул ва жавобгардир*

Бухоро тарихи масалалари (энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

etib berar edi. Uning shu kabi xislatlari, ayniqsa kambag'alparvar, saxovatpeshaligi uchun ham xalq juda hurmat qilardi. Bugungi kunimizgacha u haqdagi turli rivoyatlarning yetib kelgani ham bejiz emas albatta.

POYI KALON ME`MORIY ANSAMBLI TARIXI.

Buxoro davlat universiteti
San'atshunoslik fakulteti
Tasviriy va amaliy san'at kafedrası
p.f.f.d.(PhD), dotsenti
G.R. Ostonova
gulshod.ostonova.82@mail.ru

“Agar bizning kuch qudratimizga shubxa qilsangiz, biz qurdirgan binolarga boqing...”
- Amir Temur

Buxoroning Registon maydonidagi ulug'vor Kalon minorasi etagida joylashgan Poyi Kalon me'moriy ansambli XII-XVI asrlarda barpo etilgan. Majmua ikki madrasa - Miri-Arab va Amir-Olimxon madrasalari, Kalon minorasi va shu nomdagi masjididan iborat. Qizig'i shundaki, bu joyda arablar istilosidan keyin VIII asrda ham minorasi bo'lgan jome masjid mavjud edi. XII asrda shaharni qayta qurish boshlanadi, bu esa yangi masjid va minorani qurilishiga olib keladi. Markaziy Osiyolik tarixchi Narshaxiyning guvohlik berishicha, minora chiroyli yasalgan bo'lsada, bardoshli emas edi. Uning so'zlari bashoratli chiqadi, chunki qurilish tugashi bilanoq minora yiqilib, masjidning katta qismini vayron qiladi. 1127-yilda shu kungacha saqlanib qolgan yangi masjid va Kalon minorasi qurilgan. Minorai Kalon XII asrning boshlarida qurilgan. Shundan beri u biror marotaba ta'mirlanmagan. Savdo karvonlari Buxoroga kelishda unga qarab yo'nalishni olishgan. O'sha paytda minora eng baland bino bo'lgan — 46,5metr. Me'morlar minorani tepasi kichrayib borgan konus ko'rinishida qurganlar. Uning devorlarini esa bo'rtib chiqqan g'ishtlar bilan bezashgan. Buxoroning bosh masjidi shahar Qal'asi yonida VIII asrda qurildi. Zamonaviy Kalon masjidini esa XV asrda biroz uzoqroqda bunyod etishdi. Binoning old tomonidagi yozuvlarga ko'ra pardoqlash ishlari 1514-yilga kelibgina yakunlangan. U Samarqandda joylashgan Bibi Xonim masjididan so'ng Markaziy Osiyodagi ikkinchi eng yirik masjididir. Uning hovlisida 12 ming kishi bir vaqtda ibodat qila oladilar. Unda Temuriylar davri me'morchiligi an'analari ko'rinib turadi. Masjid devorlariga boy sharqona koshinlar bilan ishlov berilgan. “Arab Amiri” ma'nosini beruvchi Miri Arab madrasasi 1536-yilda barpo etiladi. Ubaydullaxon uni Shayx Abdulla Yamaniyga bag'ishlagan. 111 hujradan 99 tashqari inshoot yana ikkita zalni o'z ichiga oladi. Biri masjid va darsxona sifatida xizmat qilgan. Ikkinchisi esa Ubaydullaxon, Abdulla Yamaniy va boshqa a'yonlarning maqbarasiga aylandi. Shu tarzda olti asr davomida bu joy hozirgi ko'rinishga keladi va Buxoroning eng yodda qolarli ansambllaridan biriga aylandi.

Miri Arab madrasasi. Mir Arab madrasasi ulug' piri murshidi, sohibkaromat avliyo hazrat Mir Arab nomi bilan bog'liq bo'lib, uning to'liq ismi Mir Arab Abdulloh al-Yamaniy bo'lgan. Abdullohni “Miri Arab Yamaniy” deyishlariga sabab, u kishining millati, amirligi va tug'ilgan joylariga ishoradir. Xalq orasida Mir Arab (Arab amiri) nomi bilan mashhur bo'lgan Sayyid Abdulloh al-Yamaniy Yamanda tug'ilganlar. Miri Arab nomida barpo etilgan madrasaning qurilishiga sarf qilingan mablag'ning katta qismini Ubaydulloxon bergan. Ubaydullaxon in'om etgan mablag' hisobiga madrasa qurilishi boshlangan. 1530-yildan Mir Arab hazratlari madrasa qurishga kirishadilar. Afsuski, madrasa qurilishi bitmay turib Mir Arab 1536-yilning boshida vafot etadi va uning vasiyatiga ko'ra kuyovi Shayx Zakariyo qurilishni oxiriga etkazgan. Madrasa binosini milodiy 1530–1536 (hijriy 936–942) yillari qurilgan. Mir Arab madrasasi-Buxorodagi Minorai Kalonning qarshisida joylashgan me'moriy yodgorlik. Ushbu madrasa shahar markazida, qadimiy Shahrisonda joylashgan bo'lib, ikki ulkan gumbazi

Республика миқёсидаги илмий-амалий конференция

bilan boshqa tarixiy binolardan ajralib turadi. Madrasaning kirish qismi kunbotar tomonda. Darvoza ulkan peshtoq ostida joylashgan. Madrasa binosi to'rtta peshtoqdan iborat. Ayniqsa, shimoliy va janubiy peshtoqlar baland qilib qurilgan. Bu shimol bilan janubdan esadigan shamoldan saqlash hamda madrasa havosini tozalab turish imkonini beradi. Peshtoqlarning balandligi taxminan o'ttiz ikki metr. G'arbiy va sharqiy tomonda joylashgan peshtoqlar pastroq qurilgan. Bularning hammasi bino ichida o'ziga xos mikroiklim yaratadi. 81 1530-yilda bunyod etilgan bu madrasa shaharning markaziy qismida qurilgan, uning baland peshtoqlari va gumbazlari bo'lib, shimoliy gumbazi yarim koshin bilan qoplangan, janubiy gumbazi esa bezatilmagan. Koshinlarga kam miqdorda tilla, kumush, mis, qo'rg'oshin qo'shilgan. Bularning hammasi ko'p yillar xizmat qila oladigan hamda sifatli bilan ajralib turadigan kvarts qumiga aralashtirib ishlatilgan. Madrasaga hashamatli baland peshtoqdan kirilgan. Bir vaqtlar peshtoqlar juda baland bo'lgan. Tuzilishi jihatidan naqshinkor. Peshtoqning dastlabki qiyofasi saqlanib qolgan, bu naqshlarning tarkibiy qismida yulduzsimon bezaklar uchraydi. Undagi bezaklarning saqlanib qolgan ayrim parchalaridan naqshlar g'oyat nafis va nozik bo'lganligini bilish mumkin. Bino to'rt qavatdan iborat bo'lib, unda 114 ta xona bor. Madrasaning me'moriy shakli to'rtburchak – Qur'on kitobini eslatadi. Hujralarining 114 taligi esa Qur'on suralari soniga mos keladi. Madrasaning g'arbiy tomoni Masjidi Kalon nomi bilan atalgan masjidga tutashgan. Madrasa bilan masjid orasida shahar aholisi yuradigan yo'l bo'lgan. Buxoroning 2500 yilligi munosabati bilan madrasa peshtog'i va gumbazlaridagi to'kilib ketgan koshinkori naqshlar va yozuvlar qayta tiklandi. Bu madrasaning asrlar davomida ilm maskani bo'lib, ziyo nuri taratib kelayotganiga yana bir sabab bu madrasaga asos solgan ulug' zot naqshbandiya tariqatining ulug' piri Miri Arab sayyid Abdulloh Yamaniyning sharofati va barokotlaridan desak hech mubolag'a qilmagan bo'lamiz. Zero rivoyatlarda aytilishicha, shayx Mir Arab hazratlari, madrasa qiyomatgacha ilm va ta'lim maskani bo'lib qolishligini so'rab duo qilgan ekanlar.

Minorai Kalon- sharif shaharning boqiylik timsoli. Buxoroda ko'plab minoralar mavjudki, ular qariyb o'ttiz asrni qarshilagan Sharif shahar husniga ko'rk qo'shib kelmoqda. Buxoro minoralari orasida Minorai Kalon (Kalon minorasi) o'zining mahobati, naqshlarining murakkabligi, bejirimligi hamda ne-ne jang-u jadallar va tabiat sinovlariga dosh berib kelayotganligi bilan alohida ajralib turadi. Minoralar turli davrlarda turli vazifalarni bajargan. Qadimdan minoralar masjid va madrasalar yonida ularga tutash qurilgan. Minorai Kalon Buxorodagi betakror me'moriy yodgorlik hisoblanadi. Qaysidir ma'noda qadim Buxoroning ramzi desak ham bo'ladi. Minora Poyi Kalon me'moriy majmuasining bir qismi. U Mir Arab madrasasi hamda Kalon Masjidining o'rtasida qad rostlagan. Eski Buxoroning eng baland inshootidir. Minorai Kalon tojik tilidan tarjima qilinganda katta minora ma'nosini anglatadi. Minora arabcha so'z bo'lib, «Baland inshoot» degan ma'noni anglatadi. Minora, aslida, masjid va madrasalar yonida yoki ularga tutash qurilgan bo'lib, namoz o'qishga undaydigan azon chaqirish uchun mo'ljallangan joy vazifasini bajaradi. Tarixiy manbalarda minoralarning ayrimlari dushman qo'shinlarini kuzatuvchi soqchixona sifatida va bir majmuaga ko'rk va salobat berish hamda uni qurdirgan shaxsning kuch-qudratini namoyish qilish uchun ham bunyod etilgan. Narshaxiyning "Buxoro tarixi" kitobida yozilishicha, birinchi Minorani Buxoroda Abu Abdulloh al Jahoniy 918-919 -yil qurdirgan. Bu Minora qulagandan so'ng Arslonxon yangi Minora binosini qilishga farmon beradi. Minora qurilishi oxiriga yetmay qulaydi. Uning o'rnida avval ham minora bo'lgan, u qulab tushgach, mustahkam qilib qayta qurilgan. Minoraning hozirgi ko'rinishi o'sha vaqtda bunyod etilgan. O'z vaqtida Minorai Kalon yuqoridan kuzatish, hamda aholini namozga chaqirish uchun xizmat qilgan. O'shanda bundan ko'zlangan asosiy maqsad hammani namozga chorlashdan iborat bo'lgan. Ammo minora so'zining lug'aviy tarjimasi, arabchada "mayoq" ma'nosini bildirib, gorizontol o'lchamga nisbatan vertikal o'lchami ortiq bo'lgan baland inshootni ifodalaydi. Shu sababdan muhim savdo-sotiq markazi, Buyuk ipak yo'li chorrahasida joylashgan Buxoroga ko'plab karvonlar, savdogarlar qum barxanli sahrolardan oshib kelishgan. Buxoro atrofidagi suvsiz sahrolarga karvonlar yo'ldan adashib halok bo'lish hollari uchrab turardi. Shuning oldini olish maqsadida Arslonxon shaharda baland bir inshoot qurdirishni niyat qiladi. Inshoot loyihalari bo'yicha

Бухоро тарихи масалалари (энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

tanlov e'lon qilishadi. 1124-yili mashhur me'morlar tomonidan taqdim etilgan loyihalar bilan Arslonxon shaxsan o'zi tanishadi va o'z davrining mashhur me'mori usta Baqoning loyahasini ma'qullaydi. Shu tariqa 1124-yilning 21-mart kuni – Yilboshi bayram ayyomida minora qurilishiga oq fотиha beriladi va birinchi g'ishtni — 71 tamal toshini hoqon Arslonxonning o'zi qo'yadi. Qurilish uch yarim yilcha davom etadi. Minora 1127-yilda so'nggi qoraxoniylar hukmdori Arslonxon farmoniga muvofiq, Usta Baqo boshchiligida qurilgan bo'lib, Poydevori tosh va maxsus qorishmadan terilgan. Yer sathidan 9 m chuqur, pishiq g'ishtdan geometrik naqshinkor shakllar uslubida ishlangan. Uning balandligi 47 yarim metr (poydevori bilan 50 metr), aylanma eni 9 metr. Tepaga minora ichidagi 105 pillapoya aylanma zina orqali chiqiladi. Minoraning yuqori qismi salla shaklida g'isht o'ymakorligi bilan bezatilib, karniz holatiga keltirilgan. O'qsimon tirgak (ba'zi olimlar fikriga binoan) o'rtasida Arslonxonning nomi bitilgan. Binokor ustaning nomi (Baqo) ham topilgan bo'lib, mahalliy aholi uning qabrini qo'shni mahalladagi uylar orasida, deb ko'rsatadi. Minorai Kalonga chinakam go'zallik bag'ishlaydi. 900 yildan buyon barchaning hayratiga sabab bo'lib kelayotgan "Minorai Kalon"ni yanada jozibali hamda nafis qilib bezash maqsadida uning belbog'ida g'ishtlarga shakl berish yo'li bilan 20 dan ortiq naqshinkor halqalar hosil qilingan. Bezaklar bir-birini aslo takrorlamaydi. Minoraning belbog'ida ko'fiy yozuvlar bilan "Yunus surasi"ning 107-109-oyatlari bitilgan. 1924-yilda (tanasi va muqarnaslari) usta Shirin Murodov boshchiligida ta'mirlangan. Yer ostida qolib ketgan kursi qismini 1960-yilda usta Ochil Bobomurodov ochib, qayta ta'mir etgan. 1997-yil Buxoroning 2500 yilligi munosabati bilan minorada yana bir bor ta'mirlash ishlari olib borildi. Bu minora Buxoro shahrining eng yirik minoralaridan biri hisoblanadi. Rivoyatlarga qaraganda, razm solinsa, u insonning xushbichim qomatini eslatadi. Ayrim tarixchilar Odam alayhissalomning bo'yi oltmish gaz bo'lganligini, Minorai Kalon ham xuddi shu o'lchamda qurilganini aytishadi. Usta Baqo minoraga naqshlar solayotib o'sha yodgorliklardagi betakror bezaklardan nusxa olgan ekan. 74 Minorai Kalon qadimda savdo karvonlari uchun mayoq vazifasini o'tagan. Uning ustiga kechalari chiroq yoqib qo'yilgan. Buyuk ipak yo'li bo'ylab harakatlangan karvonlar uchun minora olis-olisdan ko'rinib turgan. Unda azon ham o'qilgan. Bundan tashqari, minora dushman bosqinidan ogoh bo'lishda ham qo'l kelgan. Yov qo'shini osmono'par minoradan ko'ringan zahoti mudofaa uchun harakat qilingan. Rivoyat qilishlaricha, Buxoroni bosib olib, shahar himoyachilariga zarracha shafqat ko'rsatmagan, ko'plab qadimiy osori-atiqalarni yer bilan yakson etgan Chingizxon Minorai Kalon ro'parasida bir lahza to'xtab qoladi. Osmono'par minoraga tikilar ekan, bexosdan boshidagi qalpog'i tushib ketadi. Asta egilib, uni yerdan olarkan, "Men shu paytgacha hech kimga bosh egmaganman. Lekin bu minora shu qadar mahobatliki, uning oldida bosh egsang arziydi", deydi. Bu bir afsona. Ammo har qanday rivoyat zamirida haqiqat ham bo'ladi. Hozirda ko'hna Buxoro deganda har bir kishini ko'z oldiga dastlab, albatta, Minorai Kalon keladi. Minorai Kalon Buxoro shahrining noyob va ko'hna yodgorliklari qatoridan markaziy o'rin egallagan. Bugungi kunda noyob yodgorlik namunasi bo'lmish "Minorai Kalon" O'zbekiston javohirlaridan biri sifatida ko'z qorachig'iday asrab-avaylanmoqda. U hamisha sayohatchilarning diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Bugungi kunda 75 noyob yodgorlik namunasi bo'lmish Minorai Kalon O'zbekiston javohirlaridan biri sifatida ko'z qorachig'iday asrab-avaylanmoqda. U sayyohlarning diqqat markazidagi maskanlardan sanaladi.

Kalon jome masjidi. (Masjidi Kalon) Jome masjid Buxorodagi me'moriy yodgorlik hisoblanadi. Markaziy Osiyoda kattaligi bo'yicha Bibixonim masjididan keyin ikkinchi o'rinda turgan. Masjid temuriylar arxitekturasi an'analari asosida qurilgan bo'lib, qadama naqsh bilan bezatilgan. Kalon jome masjidi Movarounnahrda qurilgan ilk masjid bo'lib, 1997-yili Buxoro shahrining 2500 yilligiga tayyorgarlik jarayonida O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti Islom Karimov tashabbuslari bilan Masjidi Kalon to'liq ta'mirlangan. Buxoro shahri markazidagi tarixiy me'moriy yodgorliklar qatorida masjidi Kalon ham YUNESKO jahon madaniy merosi ro'yxatiga kiritilgan. Masjidi Kalon inshooti o'rta asrlarning noyob me'morchilik namunasi bo'lib, uning o'rnida dastlab qoraxoniylar sulolasi hukmronligi davrida Juma masjidi bunyod etilgan. Shayboniylar davrida esa u Masjidi Kalon sifatida qayta qurildi.

Республика миқёсидаги илмий-амалий конференция

Buxoroning eski shahar qismida joylashgan Masjidi Kalon rivojlangan va so'nggi o'rta asrlarning o'ziga xos me'moriy inshooti bo'lib, 1121-yilda bunyod etilgan bo'lsa, 1514-yilda u qayta qurila boshlagan. Me'moriy obidaning bunyod etilishida xom va pishgan g'isht, loy, yog'och, tosh, ganch va chorsu pishiq g'ishtidan keng foydalanilgan. Me'moriy obidaning dizayni haqida gapiradigan bo'lsak, masjid to'g'ri to'rtburchak tarhli (127×78 m), keng hovli atrofini gumbazli bostirma ayvon egallagan. 188 qubba (gumbazcha) 208 ustunga tayangan. Ular o'ziga xos mahobatli ko'rinishga ega bo'lib, ustunlarga keyinchalik murabba tarhli poyustunlar o'rnatilgan. Hovlining to'rt tomoni markazida naqshinkor peshtoqlar bor. Sharqdagi tashqi ulkan peshtoq mahobati va muhtasham bezagi bilan ajralib turadi. Masjidi Kalonning tashqi 7 eshigi bo'lib, asosiy sharqiy darvoza oldida va ichida keng ayvonlar joylashgan. Me'moriy obidaning o'ziga xos tomonlari shundaki, uning hajmi va binokorlik bezakchiligi u darajada bo'lmasa-da, rejaviy masshtabligi jihatidan Samarqanddagi masjidlardan qolishmaydi. Masjidi Kalon (forscha – katta masjid) peshtoqi oldidagi sahdagi ko'shkni qayta ta'mirlashda (pavilyon) XX asrda Usta Shirin Murodov qatnashgan. Buxorodagi katta masjidlardan biri bo'lganligi uchun Masjidi Kalon nomi bilan atalgan. Me'moriy obidaning bugungi kundagi holati haqida gapirar ekanmiz, 1997-yil Buxoro shahrining 2500 yillik yubileyi munosabati bilan masjid qayta rekonstruksiya dan chiqarildi va atrofi ko'kalamzorlashtirildi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. N.Abdullaev. «San'at tarixi». I-II tom. Toshkent. 2001-2002 y
2. Feruza Bobojonova “Buxoro me'moriy obidalar tarixi”. O'quv qo'llanma. Buxoro fan va ta'lim nashriyoti. 2022 y
3. Bobojonov Sh. Sharif shahar yodgorliklari (Buxoro tarixiy obidalariga sayohat). Buxoro. “Buxoro”. 2017.

БУХОРО АМИРЛИГИДА ОЛИБ БОРИЛГАН ИЛМИЙ ЭКСПЕДИЦИЯ ВА САФАРЛАР ТАРИХИДАН (XIX АСР ОХИРИ-XX АСР БОШЛАРИ)

ФА Тарих институти етакчи илмий ходими, PhD,

Рахимджанова Нигора

nigoramumtoz@gmail.com

+998998006515

XIX asr ўrtalariga kелиб Марказий Осиёда хорижий тадқиқотчилар томонидан илмий тадқиқ этилган ҳудудлар майдони кенгая бошлади. Айнан шу даврдан бошлаб, бошқа ҳудудлар қатори хорижлик олимлар, сайёҳатчилар томонидан Бухоро амирлиги, Зарафшон воҳаси ҳудудлари ҳам кенг ўрганила бошланди. Улар томонидан амирликнинг тарихи, маданияти, этнографияси ва шу билан биргаликда табиати, географияси, ҳайвонот ва наботот олами ҳам чуқур тадқиқ этила бошланди. Қуйида Бухоро амирлиги ҳудудида амалга оширилган табиий фанларга оид илмий экспедиция ва сафарлар таҳлил қилинади.

Қайд этиш жоизки, Бухоро амирлиги ҳудудларига амалга оширилган илмий экспедиция, миссия ва сафарлар Россия, Англия, Франция, АҚШ ва бошқа давлатлардаги турли илмий жамиятлар, фонд ва шахслар ҳомийлигида амалга оширилган бўлиб, албатта бунда ўша давлатлар ташаббуси ва қизиқиши, ҳарбий мақсадлари сабаб бўлиб хизмат қилган эди. Бир сўз билан айтганда минтақага ташриф буюрган хорижий сайёҳатчилар ва олимларнинг ташрифлари тасодифий бўлмаган, албатта аниқ мақсадлар қўйилган, махсус топшириқлар ва аниқ йўналтирилган объектларга ажратилган катта маблағлар эвазига амалга оширилган. Уларни амалга ошириш учун ҳукумат руҳсатномаси, илмий жамиятлар, аксарият ҳолларда География жамиятларининг йўлланмалари тайёрланган, маҳаллий ҳукумат томонидан кузатувчилар ажратилган¹. Шу тарзда турли жамиятлар томонидан нафақат Бухоро амирлиги, балки бутун Туркистон

¹ Зияева Д. XIX аср хорижий сафарномаларида Туркистон тарихи масалалари // Марказий Осиёда интеллектуал мерос: анъаналар ва инновациялар (XIX –XX аср бошлари) илмий тўплами. Масъул муҳаррир: Д.Х. Зияева. –Тошкент, 2018, 342-бет

Бухоро тарихи масалалари (энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

У.Муродуллаев. ЎЗБЕК ДАВЛАТЧИЛИГИ ТАРИХИДА МАНҒИТЛАР СУЛОЛАСИНИНГ ЎРНИ.....	217
Мақсуд Бешимов. АЙНИЙ ВА МУНЗИМ	219
Г.Нормуродова, Feruza Sharopova, A'zam Boltayev. О НЕКОТОРЫХ ИЗМЕНЕНИЯХ В СОЦИАЛЬНОЙ СТРУКТУРЕ БУХАРСКОГО ЭМИРАТА (КОНЕЦ XIX – НАЧАЛО XX ВЕКА)	221
Исмаи Нусратиллоевич Наимов. БУХОРО АМИРЛИГИДА ҚОЗИ МАНСАБИ ВА ХИЗМАТ ФАОЛИЯТИ ЙЎНАЛИШЛАРИ.....	228
Vaxtiyovov Behruz Bobirovich. SOVET DAVRI MANBALARIDA BUXORO AMIRLIGINING BOSIB OLINISHI MASALALARINING YORITILISHI	232
Гулирухсор Темирова. XX АСР БОШЛАРИГА ОИД ЁЗМА МАНБАЛАРИДА БУХОРОНИНГ ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ВА МАДАНИЙ ҲАЁТИ	234
Ғаниев Камолиддин. БУХОРО АМИРЛИГИ ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ҲАЁТИ ТАҲЛИЛИ (Ахмад Донишнинг “Рисола, ёхуд Манғитлар хонадони салтанатининг қисқача тарихи” асари асосида).....	236
Musinova Aziza Sadikovna. BUXORO KANDAKORLIK SAN‘ATIDA NAQSH VA KOMPOZITSIYA.....	239
Inoyatova Mohinur Mirzobek qizi, Utayeva F.X. TURKISTON DAVRIY MATBUOTIDA IJTIMOIY JARAYONLARINING YORITILISHI	243
B.G‘. Rasulov. F.K.GIRSA TAFTISH HISOBOTLARIDA ZARAFSHON OKRUGINING MA‘MURIY-HUDUDIY TUZILISHI VA BOSHQARUV TIZIMINING AYRIM JIHATLARI	244
Tal‘at Halimov. BUXOROLIK SAXOVATPESHA VA XALQ HOMOIYSI CHORIQLUBOY.....	246
G.R. Ostonova. POYI KALON ME‘MORIY ANSAMBLI TARIXI.	249
Раҳимджанова Нигора. БУХОРО АМИРЛИГИДА ОЛИБ БОРИЛГАН ИЛМИЙ ЭКСПЕДИЦИЯ ВА САФАРЛАР ТАРИХИДАН (XIX АСР ОХИРИ-XX АСР БОШЛАРИ)	252
Mahmuda G‘oyibnazarova. BUXORO AMIRLIGIDAGI IJTIMOIY-IQTISODIY JARAYONLAR (“OYINA” JURNALI MAQOLALARI ASOSIDA)	256
Nosirov Sherzod O‘ktam o‘g‘li. BUXORO AMIRLIGI TARIXINI O‘RGANISHDA MAHALIY MATBUOT NASHRLARINING AHAMIYATI	259
Bobodustov Bobur Mirzoboyevich. XIX ASRNING OXIRI - XX ASR BOSHLARIDA ZARAFSHON VOHASI SUV XO‘JALIGIDA SARFLANGAN XARAJATLARNING TARIXIY-MANBAVIY TAHLILI	261
Qilichev R.E. BUXORO AMIRLIGIDA METALLSOZLIK	264
Nosirov Sherzod O‘ktam o‘g‘li. BUXORO AMIRLIGI TARIXINI YORITISHDA “TURON” GAZETASINING O‘RNI.....	266
Orziyev M.Z., Zayniyev K.M. O‘RTA OSIYADA INGLIZ-RUS RAQOBATINING AFG‘ONISTONDAGI MIGRATSIYA JARAYONLARIGA TA‘SIRI.....	268
Parmonov Sharofiddin Shavkatovich. VASSAL BUXORO AMIRLIGI DAVRIDA SHAHNISABZ BEKLIGI.....	271
Irgashov Xusniddin Nuridin o‘g‘li, Normatov Otabek Maxammatjonovich. BUXORO AMIRLIGIDA “YANGI USUL” MAKTABLARINING OCHILISHI VA ULARNING MINTAQADAGI FAOLIYATI	274
M.B.Misaboyeva, Normatov Otabek Maxammatjonovich. YOSH BUXOROLIKLAR HARAKATI TARIXIDAN.....	276
Маҳмуд Ҳамраев. АМИР ОЛИМХОННИНГ ИНГЛИЗ ҚИРОЛИГА МАКТУБИ	280
J.X.Arziqulov. BUXORO TADBIRKORLARINING KO‘RGAZMA VA YARMARKALARDAGI ISHTIROKI (XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA)	282
Bayramova Nodira. BUXORO XONLIGIDA, XAYRLI KASALLIK” NOMINI OLGAN „RISHTA” VA.....	284

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ
(энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

мавзусида Республика миқёсидаги илмий-амалий конференция

МАТЕРИАЛАРИ

2024 йил 10 май

DURDONA

“Садриддин Салим Бухорий” МЧЖ босмахонасида чоп этилди.
Адади 20 нусха. Ҳажми 522 бет. Формат А4. Буюртма 256. 2024 йил.